

شبکه ملی اطلاعات و نبردهای سایبری - شناختی

علی قهرمانی^۱

اخراج فقه و اصول، معاونت پژوهش انجمن علمی مطالعات فضای مجازی حوزه علمیه قم
qahramani@chmail.ir

چکیده

نبردهای سنتی مبتنی بر جنگ، ویرانی و کشتار بودند و عرصه فیزیکی در آن‌ها نقش اساسی را داشت. با گسترش فناوری‌های نوین ارتباطی و با گسترش فضای سایبر عرصه مقابله از خاک به ذهن تغییر یافته و نبردهای فرانو بدون جنگ و نزاع صورت می‌گیرند. پیچیده‌ترین شکل نبرد، جنگ شناختی است که امروز در بستر سایبر در جریان است و تأثیری عمیق بر قلب، ذهن و بدن کاربران گذاشته و مبادی میل و اراده آن‌ها را نشانه می‌رود. انقلاب اسلامی به دلیل ماهیت استکبارستیزی و ناتوانی هژمونی غرب در براندازی آن از راه عملیات‌های نظامی، بیش از دیگر کشورها شاهد جنگ سایبری - شناختی علیه انقلاب و آرمان‌هایش است. دکترین دفاعی جمهوری اسلامی ایران برای مواجهه با این جنگ پیچیده سایبری - شناختی، راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات به عنوان پایگاهی برای دفاع و همچنین مرکزی برای عملیات‌های هجومی علیه کشورهای متخاصم است. پژوهش حاضر به روش توصیفی تحلیلی در پی تبیین شبکه ملی اطلاعات و نقش آن در نبردهای سایبری - شناختی است. دو نقش اصلی پدافندی و آفندی را برای شبکه ملی اطلاعات در این مواجهه می‌توان متصور شد که تغییر صحنه نبرد و ایجاد پایگاهی برای ترسیم عملیات‌های شناختی علیه دشمن از جمله آنهاست.

کلمات کلیدی: جنگ شناختی، شبکه ملی اطلاعات، فضای سایبر، نبرد سایبری.

۱ مقدمه

گسترش فناوری‌های ارتباطی و ابزار رسانه‌ای به‌ویژه اینترنت و فضای سایبر گرچه باعث ارتباط ساده، سریع و ارزان انسان‌ها با یکدیگر شده اما آلتی برای کنترل ذهن و جهت‌دهی به افکار عمومی از طرق مختلفی مانند دستکاری تصاویر ذهنی و انگاره‌سازی نیز گردیده است. جنگ‌های ادراکی - شناختی که امروزه با کمک فضای سایبر در جریان است، از پیچیده‌ترین مدل‌های نبرد منهای خشونت هستند که جز با ناکارآمدسازی و قیام فناورانه در برابر آن نمی‌توان آن را خنثی کرد؛ امری که با گسترش فناوری‌های بومی و ایجاد شبکه ملی اطلاعات بسیار ساده‌تر از سایر روش‌ها امکان‌پذیر است.

جمهوری اسلامی ایران در طول تاریخ پیدایش خود هیچ‌گاه آغازگر جنگی نبوده اما همیشه شاهد تحمیل انواع جنگ علیه کیان و آرمان‌های خود بوده است. پیچیده‌ترین و سهمگین‌ترین جنگی که در طول این سال‌ها

تجربه کرده، جنگ شناختی است که در بستر سایبر جریان دارد. تمامی ظرفیت‌های نظام برای مواجهه در این عرصه به میدان آمده‌اند؛ اما در این میان جای خالی شبکه ملی اطلاعات به شدت احساس می‌شود که کارآمدترین ابزار دفاع و مقابله با چنین جنگ‌های ترکیبی است. از همین رو جا دارد به نقش‌ها و کارکردهای مختلفی که شبکه ملی اطلاعات در این رویارویی می‌تواند ایفا کند، پرداخته شود.

نوآوری و تمایز پژوهش حاضر به شرح ذیل است:

- مفهوم و تبیین متفاوت از جنگ سایبری - شناختی
 - تبیینی واضح از چیستی شبکه ملی اطلاعات و اجزا و مؤلفه‌های هویت بخش آن
 - نقش شبکه ملی اطلاعات در مواجهه با جنگ سایبری - شناختی در ابعاد دفاعی و تهاجمی
- پژوهش حاضر در سه محور؛ چیستی‌شناسی جنگ شناختی - سایبری، چیستی و چگونگی شبکه ملی اطلاعات و نقش شبکه ملی اطلاعات در مواجهه با جنگ سایبری - شناختی به تحریر در آمده است.

۲ مروری بر آثار مشابه

پژوهش‌های ارزشمند و مستقلی در زمینه‌ی جنگ‌های سایبری، جنگ شناختی و شبکه‌های ملی اطلاعات نگاشته شده که از جمله می‌توان به مواردی مانند مقاله «جنگ شناختی بر پایه‌ی جنگ اطلاعاتی» به پژوهشگری حجت‌الله مرادی (۱۳۹۹)، کتاب «حاکمیت سایبری و امنیت ملی» به نویسندگی محسن محمدی‌خانقاهی (۱۳۹۹)، کتاب «جنگ سایبری و تهدید امنیت ملی» اثر محمدعلی رعایت‌کننده‌فلاح (۱۳۹۹)، مقاله «گونه‌شناسی نبردهای اطلاعاتی و جنگ‌های سایبری» با نویسندگی فرشید دانش و راضیه زاهدی (۱۳۹۰) و مقاله «چرایی، چیستی و چگونگی شبکه ملی اطلاعات» به قلم مهدیه رحیمی (۱۳۹۰) اشاره کرد؛ اما تمایز پژوهش حاضر در مقایسه با آثار پیشین در بررسی نسبت فضای سایبر و جنگ شناختی و همچنین نقش‌ها و کارکردهای شبکه ملی اطلاعات در مواجهه با جنگ شناختی - سایبری است.

۳ چیستی‌شناسی جنگ شناختی - سایبری

جنگ شناختی^۱ مظهر ایده‌ی نبرد بدون جنگ است. ماهیت جنگ در حوزه شناختی، بسیج طیف متفاوت و گسترده‌ای از راهبردها، ابزارها و شیوه‌ها برای کنترل مکان‌ها، گروه‌ها، واحدها، سازمان‌ها و ملت‌ها با هدف تأثیرگذاری و کنترل ذهن افراد است [۱۸]. در این شیوه از نبرد، مبادی میل یعنی نگرش، "ذهن" و انگیزش، "دل" افراد مورد آماج تیرهای نامرئی قرار می‌گیرند و هدف از آن، تحمیل اراده خود بر دیگری با هدف تأثیرگذاری عمیق، پایدار و ثابت در قلمروهای شناختی (سه‌گانه‌ی یکپارچه‌ی قلب، ذهن و بدن) است [۱] تا افراد را با اهداف خود همسو ساخته و فرد و جامعه آن‌گونه عمل کنند که طراحان عملیات‌های شناختی مدنظر دارند.

¹cognitive warfare

جنگ شناختی را همچنین می‌توان مجموعه اقدامات چندجانبه، منسجم و مستمر، باهدف تأثیرگذاری عمیق و پایدار بر قلمرو شناختی انسان دانست که در راستای حفظ یا تقویت سرمایه‌های شناختی دوست و تخریب یا تضعیف سرمایه‌های شناختی دشمن رخ می‌دهد [۲].

هرچند در اغلب منابع، جنگ سایبری به شیوه‌ای از جنگ اطلاق شده که مبتنی بر سامانه‌های ارتباطی و الکترونیکی است و این نوع از تعریف بیشتر ناظر به مسائلی از جمله هک، حمله با بدافزارها و مواردی از این دست می‌باشد [۳]؛ اما به اعتقاد نگارنده، فضای سایبر را در این نوع از جنگ نامتقارن، باید جهانی دیجیتال و الکترونیک دانست که به موازات جهان فیزیکی بسط یافته و علاوه بر بستری برای حضور و ابزاری برای ارتباط کاربران با یکدیگر، نوعی رسانه‌ی انبوه و توده‌ای^۲ به شمار رفته و عامل شتاب‌بخشی، کارآمدی و اثرگذاری راهبردها، اهداف و شیوه‌های ناپیدای این نبرد از طریق تأثیرگذاری بر قلمرو شناختی در طیف گسترده و متنوعی از مخاطبان می‌شود.

سایبر^۳ اصطلاحی است برگرفته از واژه «Cybernetics» به معنای فرمان‌شناسی، فرمان‌شناسی (بررسی اندام‌های مهارگر بدن به‌ویژه سر، مغز و اعصاب) و علم شناخت ربات‌ها و رایانه است [۴]. این لغت نیز خود ریشه در واژه‌ی یونانی «Kybernetes» دارد [۱۹] که در اصل معنای فرمانروایی و حکومت دارد [۲۰].

برخلاف تلقی عمومی از فضای سایبر که آن را ترکیبی از مجموعه سخت‌افزارها و نرم‌افزارها می‌دانند و بستری برای ارتباط، اساساً مبانی ایده نگارش مقاله حاضر بر پایه‌ی این نظریه شکل گرفته است که فضای سایبر بین‌الملل یا به عبارت درست‌تر، سایبر آمریکایی بیش از آنکه فضایی برای تبادل و ارتباط میان افراد باشد، بستری برای اجرای ایده‌های نوین ادراکی و جنگ‌های شناختی است.

پیدایش جامعه‌ای چندصدایی با جذابیت‌های بسیار زیاد، گستردگی عجیب این فضا، کاربرمحوری و رهایی نسبی مخاطبان برای گردش در این فضا و ... از دلایل احساس آزادی و استقلال کاربران و غفلت از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل فضای سایبر در تأثیرگذاری آرام و خزنده بر ادراک و شناخت کاربران خویش است؛ به بیان دیگر فضای سایبر، خاکریزهای رزم را از سرزمین و میدان جنگ‌افزارها به فضای ذهن و قلمرو شناختی تغییر داده و نبردی نامتقارن در عرصه‌ی نوین رقم زده است که این عرصه، عرصه‌ی جنگ اراده‌ها بوده [۵] و به‌یقین هر اراده‌ای غلبه پیدا کرد، پیروز خواهد شد [۶].

نقش بستری - ارتباطی - رسانه‌ای فضای سایبر در چنین جنگی بیش از پیش آشکار می‌شود و این پدیده‌ی پیچیده با مدیریت پنهان و سایبرنتیک و با لطایف‌الحیل فراوان مجال اندیشه را از ساکنان سرزمین سایبر گرفته و جنگ شناختی سایبری را به‌وسیله شبکه‌های اجتماعی، موتورهای جستجو و ... علیه کاربران به راه می‌اندازد. ایجاد موانع مختلف در مسیر گردش آزاد اطلاعات، کانالیزه کردن اطلاعات و اخبار، محدود کردن سطح دسترسی افراد و گزینش‌گری به‌جای کاربران، تحریف به نقصان یا اضافه کردن مطالب از طریق ربات‌ها یا هوش مصنوعی، ایجاد نظام پیشنهادات برای جستجوها و چینش نتایج و همچنین ضریب‌دادن به روایت‌های جریان رقیب در جنگ روایت‌ها در استفاده بلندمدت موجب ذهنیت‌سازی، تغییر ادراک و اندیشه و سایر

²Mass media

³Cyber

تأثیرات شناختی در کاربران می‌شود.

۴ چستی و چگونگی شبکه ملی اطلاعات

در دنیای زندگی می‌کنیم که فضای سایبری آن از فضای حقیقی زندگی چند برابر بزرگ‌تر شده؛ بعضی‌ها اصلاً در آن فضا تنفس می‌کنند؛ زندگی‌شان در فضای مجازی است. در نقطه مقابل فضای سایبر که محیطی ناامن و ناسالم دارد و به شکلی مرموز و پنهان به مدیریت افکار کاربران می‌پردازد، راهبرد رهبر معظم انقلاب ایجاد جاده و تأسیس بستری مطابق با فرهنگ ملی است [۷]. به‌ویژه امروز که به‌همی از گزاره‌های درست و نادرست روی سر مراجعین اینترنت فرود می‌آید؛ گزاره‌هایی مخالف با ارزش‌ها و برخلاف اجزا و عناصر اصلی هویت ملی، راه‌اندازی و مدیریت شبکه ملی اطلاعات که تأمین‌کننده‌ی منافع ملی و مطابق با ارزش‌ها باشد از مسائل کلیدی، مبنایی و مؤثر در مدیریت کشور است [۸].

انتخاب این واژگان و ترکیب معنادار مفاهیم در عنوان «شبکه ملی اطلاعات» آن‌هم از سوی بالاترین مقام حاکمیتی کشور به‌عنوان فردی صاحب اندیشه و خبره، چندین پیام و نکته را درباره فناوری و پدیده‌ای بومی که قرار است در برابر فضای سایبر آمریکایی بایستد، بیان می‌کند:

اولین نکته وجود شبکه‌ای است که نیاز ارتباطی - اطلاعاتی کاربران را مرتفع کرده و علاوه بر امکان ارتباط فردی، گروهی و ... را فراهم می‌آورد، امکان اشتراک‌گذاری اطلاعات را نیز در خود داشته باشد. مؤلفه بعدی جامعیت این شبکه در کنار گستردگی و فراگیربودن آن است؛ یعنی این شبکه باید به‌گونه‌ای طراحی شود که به تمامی نیازهای مختلف استفاده‌کنندگان و مخاطبان خود پاسخگو باشد و نه نیازی از قلم بیفتد و نه مخاطبی. در تراز ملی بودن و شایستگی ملت عزیز ایران را داشتن مورد دیگری است که در عنوان درج شده تا طراحان و تولیدکنندگان این عرصه و فضا آن را مورد توجه قرار داده و به همان میزان که کمیت جمعیتی را مدنظر قرار می‌دهند، به کیفیت، فرهنگ و ظرافت‌های سلیقه ایرانی توجه داشته باشند. استقلال و امکان ادامه حیات آن بدون اینترنت و فضای سایبر آمریکایی از مهم‌ترین مؤلفه‌هایی است که در این مفهوم جدید گنجانده شده است؛ یعنی شبکه‌ای ملی که بتواند در عین پر کردن خلأ اینترنت و رسانه‌های اجتماعی خارجی، به تقویت پایگاه‌های رسانه‌ای داخلی همت گمارد و جایگاهی امن و مطمئن برای ذخیره داده‌ها و اطلاعات خصوصی کاربران و مسیری برای انواع روابط و ارتباط ایشان فراهم آورد.

۵ نقش شبکه ملی اطلاعات در مواجهه با جنگ سایبری - شناختی

ایده شکل‌گیری دولت الکترونیک و استقلال در حوزه مسائل سایبری سال‌هاست که مطرح و تلاش‌های فراوانی برای آن شده است. باین‌وجود آنچه در عمل شاهد آن هستیم وادادگی و وابستگی بیشتر کشور به اینترنت و فضای سایبر آمریکایی است؛ زیرا نگاه مسئولان امر به فضای سایبر و مشتقات آن، شبیه فناوری‌های دیگر بوده و بیش و پیش از هر چیزی به دنبال تجهیز و گسترش سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای مرتبط در این زمینه بوده‌اند؛ حال آنکه در مواجهه با فناوری‌های هوشمندی که به راحتی می‌توانند تمامی ابزارها و حتی

افکار را در کنترل و اختیار خود بگیرند، تا زمانی که فناوری مشابه، مجزا و کارآمدی مطابق با فرهنگ بومی و ارزش‌های ملی وجود نداشته باشد، گسترش و به‌روزرسانی ابزارهای سخت و نرم تنها به وابستگی بیشتر و توسعه فناوری نخست منجر خواهد شد.

استقلال فضای سایبر به داشتن تجهیزات سخت یا نرم‌افزاری وارداتی و یا حتی تولیدات داخلی مشابه و در مواردی باکیفیت‌تر نیست؛ زیرا آنچه به فضای سایبر هویت می‌بخشد، پروتکل‌ها و سیاست‌های حاکم بر ارتباط است و نه خود ابزار ارتباطی. در مرتبه‌ای بالاتر، اهداف و نظام اندیشه‌ای که توسط این سیاست‌ها دنبال و به کمک پروتکل‌های ارتباطی اعمال می‌شود را باید اساس فضای سایبر دانست. به دیگر بیان، هندسه بنیادین فضای سایبر نه سخت‌افزارها و نرم‌افزارها هستند و نه حتی مقررات و پروتکل‌ها، بلکه بنیان‌های فکری که در قالب قوانین نانوشته، چارچوب‌ها و ساختارهای کلی فضای سایبر اجرایی شده‌اند و سیاست‌های خرد و کلان و پروتکل‌های ارتباطی پنهان و آشکار از وجود آن‌ها خبر می‌دهند.

اغلب کشورها در محاصره سایبر آمریکایی و در حصار شبکه‌های ارتباطی - اجتماعی آن گرفتار آمده‌اند. این امر موجب آن شده تا گردانندگان این شبکه‌ها با آرایش رسانه‌ای تهاجمی در حوزه جنگ شناختی و با بهره‌گیری از انواع ابزارهای فرهنگی و تبلیغی از یک‌سو و سلطه رسانه‌ای - ارتباطی - سایبری از سوی دیگر، باورها، ارزش‌ها و نگرش‌های مردم را مورد تهاجم قرار داده و کنترل مکان‌ها، گروه‌ها، واحدها، سازمان‌ها و ملت‌ها را با هدف و تحت تأثیر قرار دادن ذهن افراد غیرنظامی و همچنین نظامی آن‌ها به دست گیرند [۱۸].

۱.۵ نقش پدافندی شبکه ملی اطلاعات

هرچند در قاموس اندیشه‌ای مقام معظم رهبری حتی جهاد ابتدایی تحت شرایطی جایز است، اما خواه‌ناخواه جنگ شناختی به‌ویژه در بستر سایبر سال‌هاست که بر ما تحمیل شده و ناگزیر از دفاع در این عرصه هستیم. اندیشه دفاعی امام جامعه مسلمین، مبتنی بر قدرت درون‌زا، وحدت ملی، مشارکت عمومی، آینده‌نگری، برآورد تهدیدات پیش‌رو، تلفیق قدرت نرم و قدرت سخت و پشتوانه‌سازی قدرت دفاعی با فعال‌سازی مؤلفه‌های قدرت ملی است [۲۱]. در این نگرش بیش از هر چیزی بر قابلیت‌محوری و توانمندسازی تأکید می‌شود و کاهش آسیب‌پذیری، ایجاد بازدارندگی و ارتقای پایداری ملی از اهداف آن است.

بهترین راه برای عملی‌شدن راهبردهای مواجهه و دقیق‌ترین شیوه‌ی خنثی‌سازی نبردهای پیچیده، نامتقارن و ناهمگون شناختی - سایبری، تغییر پارادایم دفاعی از تهدیدمحوری به قابلیت‌محوری یعنی عوض کردن زمین بازی و تغییر صحنه نبرد شناختی است و این مهم تنها با ایجاد و سازمان‌دهی شبکه اطلاعات و ارتباطات داخلی یا همان شبکه ملی اطلاعات فراهم می‌شود. شبکه ملی اطلاعات عنوان کامل و جامعی است که به مؤلفه‌های مهمی چون بومی و ملی بودن، حفظ امنیت و شایستگی استفاده‌کنندگان، ناوابستگی و استقلال، به‌روز و پیشرفته بودن و توجه به نیازها و اقتضائات جغرافیای اجتماعی و فرهنگی جامعه تأکید دارد [۹].

شبکه ملی اطلاعات دارای دو کارکرد اصلی و مجزا از یکدیگر است؛ کارکرد اولیه آن ناظر به بستر و زمینه‌بودن برای ذخیره داده‌ها و درج اطلاعات و اخبار، ارتباط مردم با دولت، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی و همچنین ارتباط مردم با یکدیگر است. نقش ثانویه آن ناظر به کارکرد مقابله‌ای بوده و جایگاه آن

را در مواجهه با سایبر آمریکایی مشخص می‌کند که خود در دو بخش قابل مطالعه است؛ بخش اول جایگاه شبکه ملی اطلاعات در مواجهه دفاعی و دیگری نقشی که می‌تواند به صورت فعالانه و هجومی ایفا کند. در نگرش مقابله‌ای و جایگاه دفاعی باید توجه داشت که حفظ شأن و شخصیت کاربران و تکریم مخاطبان، اقتضای آن را دارد که این شبکه ملی علاوه بر امنیت کامل، از سلامت لازم نیز برخوردار باشد؛ یعنی نه تنها خود مایه‌ی آلوده کردن افکار عمومی و ذهن کاربران نباشد، بلکه در خنثی‌سازی نبردهای نامتقارن و ناهمگون شناختی نیز نقشی فعال ایفا نماید و با قیام در برابر جنگ شناختی دشمن، از بین برنده یا دست‌کم کاهش‌دهنده‌ی آسیب‌های روحی - روانی و شناختی حاصل از نبردهای سایبری - شناختی باشد.

امروزه که مراکز استکباری و قدرت‌طلب دنیا در جنگ شناختی بر روی نقش پیام کار می‌کنند [۱۰] تا افکار و اراده عمومی را نسبت به جریان مورد نظر خود اقناع و یا به سمت خواسته‌ای جهت‌دهی کنند و بدون هیچ نزاعی دولت‌ها را تحت فشار افکار عمومی ملت‌ها به سمت اهداف و سیاست‌های خویش سوق دهند، ایجاد بستر سالم برای حضور و ارتباط، اولین نقشی است که شبکه ملی اطلاعات در مواجهه با فضای سایبر آمریکایی ایفا می‌کند؛ امری که باعث تصحیح افکار عمومی و ذهنیت جامعه شده و به تقویت سرمایه‌های اجتماعی می‌انجامد که رکن رکین اقتدار در تراز ملی و فراملی است [۱۱].

راه‌اندازی بستری سالم و بومی آن هم در «دنیا» [ی که] بر مدار جنگ جبهه‌های خبری و دستگاه‌های تولیدکننده‌ی پیام می‌گردد» [۱۲] و «رسانه به عنوان یک قدرت نرم فوق‌العاده، بر حفظ حریم امنیت فکری و اخلاقی جامعه تأثیرگذار است» [۱۳]، علاوه بر آنکه می‌تواند به راحتی خاکریزهای صحنه نبرد را در بسیاری از زمینه‌های جنگ شناختی عوض کند، کارکردهای دیگری از جمله کارکرد تربیتی در گستره‌ی وسیع ملی از طریق سالم‌سازی خوراک رسانه‌ای افراد جامعه و نیز فرهنگ و تمدن‌سازی از طریق افزایش آگاهی‌های عمومی و بینش‌بخشی و بصیرت‌افزایی ایفا نماید.

یکی دیگر از اهداف جنگ شناختی - سایبری، اختلال در دستگاه محاسباتی ذهنی و تأثیر منفی بر عقلانیت جوامع مختلف است. از این رو دشمن به وسیله تشکیک و تغییر در نگرش و اندیشه‌ی آحاد جامعه سبب ایجاد تفرقه و زلزله در عزم ملی ملت‌ها، بی‌اعتمادی میان ملت‌ها و میان ملت‌ها و دولت‌ها می‌شود و با دستکاری در محاسبات تصمیم‌گیران انگاره‌ی جدید می‌سازد که حلال مشکلات رفتن زیر پرچم آمریکا است [۱۴]؛ حال آنکه کشورهای مستقل و پیشرفته در برابر این هجمه‌ی شناختی - سایبری مقابله کرده و با راه‌اندازی شبکه اطلاعاتی بومی به رویارویی با نبردهای نوین سایبری و شناختی آمریکا رفته‌اند. کشورهایمانند روسیه، چین و کره شمالی از نمونه‌های موفق هستند که اینترنت بومی و شبکه ملی اطلاعات خویش را با موفقیت تولید نموده و در حال استفاده از آن هستند؛ حال آنکه میزان عملیات و شدت هجوم و عمق راهبردی نبردهای شناختی که جمهوری اسلامی ایران در این سال‌ها از سوی آمریکا تجربه کرده قابل مقایسه با این کشورها نیست و همین مسئله ضرورت تسریع در این امر را بیش از پیش نمایان می‌کند.

۲.۵ نقش آفندی شبکه ملی اطلاعات

جنگ‌هایی که بر پایه‌ی تأثیرات بلندمدت، تغییر نظام ارزشی و یا انگاره‌سازی طراحی می‌شوند و هدف آن‌ها تأثیرگذاری بر جمعیت انبوه از یک سرزمین است را نمی‌توان جزو عملیات‌های غیرراهبردی قلمداد کرد.

این دست نبردها مانند عملیات‌های سایبری - شناختی یک جنگ تمام عیار هستند که از سوی یک جامعه، کشور و حاکمیتی بر جامعه و حاکمیت دیگر تحمیل می‌شوند. آنچه در این فرایند مهم است در اختیار داشتن هژمونی قدرت و سلطه بلامنازع رسانه‌ای است؛ زیرا این انحصار، مهم‌ترین عامل سلطه نرم و تحت کنترل گرفتن دستگاه محاسبات ذهنی است تا کشورهای سلطه‌طلب کلیشه‌های مورد نظر خویش را به هم‌هی آحاد ملت‌ها دنیا تحمیل و آن را وارد فضای ذهنی آن‌ها کنند [۱۵].

مواجهه با عملیات‌های شناختی تنها از طریق دفاع امکان ندارد؛ زیرا اساس این نوع از حمله‌ها کشاندن رقیب به گوشه‌ی رینگ و ایجاد حالت تدافعی در اوست تا با حملات سخت و پی‌درپی فرصت مقابله و مبارزه از او سلب شود و تمام توان وی صرف دفاع از خویش گردد. در چنین مواردی بهترین حالت دفاعی، اتخاذ رویکرد تهاجمی و بهترین دفاع، حمله است. راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات بهترین روش عملیاتی کردن شعار استقلال و ما می‌توانیم و نیز نمود عینی نفی سلطه در برابر استکبار رسانه‌ای به سرکردگی آمریکاست که با پیروزی انقلاب اسلامی ایران جهانی شد. تقویت ارکان مقاومت در بُعد ملی برای انسجام و وحدت‌بخشی به قلوب از یک‌سو، تخریب انگاره‌های باطل از سوی دیگر و حمله به روایت‌های دروغین و جهت‌دار در جنگ روایت‌ها از مصادیق رویکرد تهاجمی شبکه ملی اطلاعات در مواجهه با سایبر آمریکایی است.

جمهوری اسلامی در دکترین دفاعی جدید خود به اهمیت اطلاعات و ارتباطات و نیز نقش دانش در آن توجه ویژه‌ای داشته و در شرایط کنونی مبارزه با آمریکا را در عرصه علم و دانش می‌داند [۱۶]. در این نظریه دفاعی، هرگونه موفقیت ایران در عرصه علم، دانش و فناوری، منجر به شکست انحصار علمی غرب و الگوسازی از ایران به‌عنوان یک کشور مسلمان و آزادی‌طلب در بین جوامع اسلامی و کشورهای مستقل خواهان رشد و پیشرفت خواهد شد. حرکت ایران بر لبه مرزهای دانش سایبری با ایجاد شبکه ملی اطلاعات و مواجهه فعال و آفندی با حملات سایبری - شناختی آمریکا و امپراتوری عظیم رسانه‌ای آن، اولین قدم برای شکستن انگاره‌ی شکست‌ناپذیری آمریکاست که در ذهنیت جهانی بشر رسوب کرده است.

تبدیل شدن این شبکه به مرکزی برای عملیات‌های سایبری - شناختی علیه جبهه باطل و نظام سلطه به‌صورت انفرادی و یا در اتحاد با سایر کشورهای دارای چنین فناوری مؤثری که با جمهوری اسلامی ایران در استکبارستیزی و مقابله با آمریکا همسو هستند از اقدامات دیگر آفندی به شمار می‌رود که تنها در گروه وجود چنین بستر و فضایی است که با تقویت و جهانی کردن آن می‌تواند به‌عنوان شبکه جهانی مقاومت مطرح شود.

۶ نتیجه‌گیری

سایبر جهان دیجیتال، الکترونیک و غیرحقیقی (Virtual) است که به‌موازات جهان فیزیکی و پویا (Actual) گسترش یافته و تنوع و جذابیت آن باعث شده تا کاربران از عملیات‌های شناختی جاری در این فضا غافل باشند. همین امر باعث شده تا مانند شتاب‌گر و کاتالیزوری در جنگ شناختی عمل کند و عامل اثربخشی نبرد شناختی گردد؛ نبردی که محدودیت‌های میدان رزم را ندارد و با کمک انواع ابزار و شیوه‌های رسانه‌ای و سایبری بر قلمروی شناختی (قلب، ذهن و بدن) طیف گسترده و متنوعی از مخاطبان، تأثیرات بلندمدت، عمیق و نسبتاً پایداری را در قالب انگاره‌های ذهنی باقی می‌گذارد. هژمونی آمریکایی، انحصاری بودن فضای

سایبر و ماهیت استکبارستیز جمهوری اسلامی سبب شده تا خواسته یا ناخواسته کشور وارد این صحنه نبرد شود. دکترین دفاعی جمهوری اسلامی در بالاترین جایگاه حاکمیتی، راه‌اندازی شبکه ملی اطلاعات بوده که علاوه بر تاکیدات فراوان، هنوز اجرایی نشده است؛ شبکه‌ای که در عین جامعیت، بومی و درون‌زا بودن، متناسب با فرهنگ ایرانی - اسلامی است. وجود این شبکه اطلاعاتی در مقابله با این جنگ نامتقارن و پیچیده، هم حصر سایبری را می‌شکند و هم نقش‌های مختلفی در دو بُعد پدافندی و آفندی ایفا می‌کند. نقش‌ها و کارکردهایی که می‌توان از آن‌ها نام برد عبارتند از: تغییر صحنه نبرد سایبری، ایجاد بستر سالم برای حضور کاربران، شکست انحصار علمی و فناورانه غرب، ایجاد پایگاهی برای طراحی عملیات‌های تقابلی شناختی - سایبری و همچنین تبدیل شدن این شبکه به شبکه جهانی مقاومت و جمهوری اسلامی به الگویی برای کشورهای اسلامی و آزادی‌خواه. این پژوهش با توجه به کاربردهایی که در آن بیان شد می‌تواند مورد استفاده مراکزی از جمله؛ شورای عالی فضای مجازی، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و شورای عالی امنیت ملی نیز قرار گیرد.

امید است با روشن شدن اهمیت وجود این مسئله، در جهت عملی شدن آن همت گماشته شود.

مراجع

- [۱] جمعی از نویسندگان (۱۴۰۰)؛ منظومه جنگ شناختی تاریخی با تاکید در فضای مجازی، قم، نشر ققنوس، چاپ اول، ص ۵۲.
- [۲] جمعی از نویسندگان (۱۴۰۰)؛ جنگ و عملیات شناختی؛ چیستی و اصول، قم، نشر ققنوس، چاپ اول، ص ۱۲۸.
- [۳] توکل، اکبر (۱۳۸۵)؛ «مفهوم جنگ سایبری و کاربرد آن در جنگ آینده»، فصلنامه علوم نظامی، سال سوم، شماره ۷، صص ۱۵-۱۶.
- [۴] آریان‌پور، عباس و منوچهر (۱۳۸۵)؛ فرهنگ انگلیسی به فارسی، ج ۱، تهران، جهان رایانه، چاپ ششم، ص ۵۵۴.
- [۵] بیانات رهبری در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید قربان، ۱۰/۰۵/۱۳۹۹.
- [۶] بیانات رهبری در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین علیه‌السلام، ۰۳/۰۳/۱۳۹۵.
- [۷] بیانات مقام معظم رهبری در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳/۰۲/۱۳۹۵.
- [۸] بیانات مقام معظم رهبری در دیدار مسئولان نظام، ۲۲/۰۳/۱۳۹۶.
- [۹] رحیم صفوی، یحیی (۱۳۹۳)؛ دومین همایش تبیین اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، خیرگزاری مهر، ۲۲ اردیبهشت ۱۳۹۳.
- [۱۰] بیانات رهبری در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین (ع)، ۲۱/۰۷/۱۳۹۸.
- [۱۱] بیانات رهبری در دیدار مسئولان سازمان صداوسیما، ۱۵/۱۱/۱۳۸۱.
- [۱۲] بیانات رهبری در دیدار مردم قم، ۱۹/۱۰/۱۳۹۶.
- [۱۳] بیانات رهبری در دیدار مسئولان سازمان صداوسیما، ۱۵/۱۱/۱۳۸۱.
- [۱۴] بیانات رهبری در دیدار با رئیس و اعضای شورای عالی فضای مجازی، ۱۶/۰۶/۱۳۹۴.
- [۱۵] بیانات رهبری در دیدار مسئولان نظام و میهمانان اجلاس وحدت اسلامی، ۲۴/۰۸/۱۳۹۸.
- [۱۶] بیانات رهبری در دیدار مجلس خبرگان رهبری، ۱۲/۰۶/۱۳۹۴.

[۱۷] بیانات رهبری در خطبه‌های نماز جمعه، ۲۳/۰۸/۱۳۸۲.

[18] “Cognitive Warfare,” innovationhub-act, www.innovationhub-act.org/content/cognitive-warfare.

[19] “Cybernetics,” etymonline, www.etymonline.com/word/cybernetics.

[20] “Cybernetics,” merriam-webster, www.merriam-webster.com/dictionary/cybernetics.

[21] “Cognitive Warfare,” innovationhub-act, www.innovationhub-act.org/content/cognitive-warfare.

